

De bezoeken van H.M. Stanley aan Oostende

Voor zover ik heb kunnen natrekken is Henry Morton STANLEY minstens driemaal in Oostende geweest.

De eerste keer dateert van 1884, na zijn exploratie van de Boven-Kongo, toen hij verslag kwam uitbrengen aan onze vorst.

Op zaterdag 3 augustus 1884 kwam STANLEY met de mailboot "Marie-Henriette" aan. Bij zijn aankomst werd hij opgewacht door kolonel STRAUCH van het Comité Africaine en de heer FAUCONNIER. Een grote menigte had zich geschaard rond de aanlegsteiger om een glimp op te vangen van de ontdekkingsreiziger/journalist.

STANLEY verbleef toen in hotel "Fontaine", op de hoek van de Langestraat en de Louisastraat.

Nog dezelfde dag werd hij om 16.00 uur door Koning LEOPOLD II ontvangen in zijn chalet voor een langdurig onderhoud. Gedurende zijn verblijf in Oostende is STANLEY verscheidene keren in audiëntie geweest bij de vorst.

De pers maakte van zijn aanwezigheid gretig gebruik om hem te interviewen. Eén van de interessantste interviews verscheen in *L'Indépendance*.

STANLEY moet het in onze stad naar zijn zin hebben gehad want hij verlengde zijn verblijf. Hij is pas vertrokken op maandag 11 augustus 1884 met de trein bestemming Parijs. Hij werd uitgewuifd door graaf d'OULTREMONT en de heer BRACONNIER. Deze laatste was een reisgezel geweest van STANLEY in Kongo.

In 1890 deed STANLEY opnieuw Oostende aan. Het was een zeer kortstondig bezoek, daar hij slechts op doorreis was.

STANLEY verbleef in Parijs en kwam naar Brussel, waar hij op dinsdag 19 april 1890 aan-

Henry Morton Stanley.

kwam in Quevy. Hij was afgereisd naar onze hoofdstad om er gevierd te worden naar aanleiding van zijn (definitieve) terugkeer naar Europa. (46) Vervolgens zou hij dan via Calais terugkeren naar Londen. Op vraag van Koning LEOPOLD II wijzigde hij zijn reisroute en besloot hij via Oostende terug te keren naar Groot-Brittannië.

Op donderdag 21 april werd burgemeester Jacques MONTAGNIE door de hofmaarschalk op de hoogte gebracht van de komst van STANLEY, zodat alles in gereedheid kon worden gebracht om hem waardig te ontvangen. Het

(46) Voor de verslaggeving van zijn ontvangst te Brussel en het feest zie o.a. *L'Echo d'Ostende*, jg. 26, nr. 31, 17.04.1890, pag. 2 en nr. 33, 24.04.1890, pag. 2.

This engraving for which I supplied the materials, represents my meeting with Dr. Livingstone in Ujiji, East Africa, and is as correct as if the scene had been photographed.

Henry M. Stanley

«Doctor Livingstone, I presume?». Stanley ontmoet Livingstone in Ujiji aan het Tanganyikameer, 1871.
Gravure.

steiger versierd met Belgische en Kongolese vlaggen. Een Amerikaanse vlag ontbrak.

De prominenten vergezelden STANLEY tot op de boot waar hij werd ontvangen door de heren ECREVISSE, chef supérieur de service van de marine en ROMYN, commandant van de "Prince Albert".

Om zo weinig mogelijk tijd te laten verloren gaan was de bagage van STANLEY reeds in de loop van de morgen toegekomen en door de heer WILSON, de persoonlijke secretaris van STANLEY overgebracht aan boord.

Om 12.45 uur nam STANLEY afscheid van de prominenten en had hij nog een zeer kort onderhoud met zijn twee reisbegeleiders REINTJES en LIEBRECHTS. Met een hartelijke handdruk nam hij dan ook van hen afscheid.

Toen de steamer uitvoer weerklonk opnieuw de nationale hymne van de Verenigde Staten en werd STANLEY onder luid hoerageroep uitgewuifd door de Oostendenaars. STANLEY bleef op de brug om het volk te groeten tot hij uit het

zicht verdwenen was.

Nog in dat zelfde jaar kwam STANLEY voor een vijftal dagen terug naar Oostende, maar ditmaal vergezeld van zijn echtgenote. Dit was zijn derde bezoek aan Oostende.

Op vrijdag 3 oktober 1890 kwam hij om 17.30 uur vanuit Parijs toe in het station, waar hij werd opgewacht door graaf du CHASTEL, ordonnansofficier van Zijne Majesteit LEOPOLD II.

Net zoals tijdens zijn eerste bezoek, zes jaar geleden, verbleef STANLEY met zijn vrouw, Dorothy TENNANT, opnieuw in hotel "Fontaine". Mevrouw STANLEY ontving van mevrouw ELLEBOUDT - ik neem aan de uitbaatster - een prachtig boeket rozen.

Gedurende hun verblijf in Oostende dineerde het echtpaar meerdere keren met onze vorst in zijn chalet en bezochten zij de stad Brugge.

Op woensdag 8 oktober 1890 vertrokken de STANLEY's om 11.00 uur met de "Ville de Dover" richting Groot-Brittannië.

JOHN ROWLAND,

ALIAS HENRY MORTON STANLEY

Henry Morton STANLEY werd geboren als John ROWLAND op 28 januari 1841, in Denbigh in Wales. De kleine John kende een droefgeestige en pijnlijke jeugd. Zijn vader, een kleine landbouwer, stierf vrij jong zonder zich ooit van zijn zoon te hebben aangetrokken. Zijn moeder zag zich genoodzaakt te gaan werken als dienstmeid. Tot aan zijn vijf jaar verbleef John bij zijn grootvader langs moeders zijde, Mozes PARRY. Daarna werd hij ondergebracht in een pension bij vreemden die het zelf niet zo breed hadden.

Op een gegeven ogenblik kon zijn moeder het onderhoudsgeld voor haar zevenjarig zoontje niet meer betalen - of wilde zij het niet meer betalen - en de uitbaters van het pension waar

John inwoonde stuurden hem dan maar naar een verbeterhuis. Daar verbleef hij acht jaar tussen andere vagebonden. De jongens werden er hard behandeld, maar kregen er tevens degelijk basisonderwijs.

Door tussenkomst van een ver familielid kon hij op 15-jarige leeftijd het verbeterhuis verlaten. Hij vond toen werk als repetitor in een klein schooltje.

Korte tijd later trad hij in dienst als hulpje in een beenhouwerij. Daar lag hij voortdurend in de clinch met een werkmakker, die er plezier in beleefde John voortdurend te provoceren. De talrijke provocaties beu, tuigde John op een gegeven ogenblik de lastpost af en zei vervolgens het werk in de beenhouwerij voorgoed vaarwel.

Hij scheepte in als scheepsjongen met bestemming Louisiana. Aangekomen in New Orleans vond hij er werk als bediende in een kruid-

Selim Heshmy, Kalulu en Stanley bij de terugkeer van de zoektocht in een studio op de Seychellen gefotografeerd, 1872.

nierszaak. De eigenaar, een zekere STANLEY ontfermde zich over de jonge knaap en adopteerde hem. Drie jaar later overleed STANLEY en pas na diens dood nam John ROWLAND de naam van zijn adoptievader aan.

Tijdens de secessie-oorlog in 1861 engageerde STANLEY zich in het leger en streed aan de kant van de Confederatie der Zuidelijke Staten. Na meerdere veldslagen werd hij gevangengenomen, maar hij wist te ontsnappen.

Vervolgens werd hij matroos bij de vloot van de Confederatie en wist zich te onderscheiden in tal van zeeslagen, waardoor hij promoveerde tot officier.

Aangetrokken door zijn grote interesse voor reizen, diende hij zijn ontslag in bij het leger om vervolgens in dienst te treden als reporter bij de befaamde New Yorkse krant "*New York Herald*" van Gordon BENETT.

Als verslaggever volgde hij in 1876 lord NAPIER op expeditie in Abessinië (Ethiopië). Zijn artikels maakten grote indruk en genoten een ruime belangstelling. STANLEY hanteerde een bondige, gespierde, heldere maar vaak aangrijpende stijl.

In oktober 1869 gaf directeur BENETT hem de opdracht om in Equatoriaal-Afrika op zoek te gaan naar LIVINGSTONE, van wie men sinds drie jaar nog nauwelijks enig nieuws had. STANLEY bereikte in januari 1871 Zanzibar en vond op 10 november 1871 LIVINGSTONE in Oedjiji, aan de oostkust van het Tanganyikameer, waar hij de fameuze zin "*Doctor Livingstone, I presume*" zou hebben uitgesproken. Samen exploreerden zij het noordelijk uiteinde van het meer, waarbij zij tot de vaststelling kwamen dat het Tanganyikameer niet in verbinding stond met het Albertmeer, thans Mubutumeer.

In 1872 keerde STANLEY terug naar Europa om in 1873 Joseph Garnet WOLSELEY (48) te vergezellen op zijn tocht naar Asjanti (49).

Na het overlijden van LIVINGSTONE vertrok de ontdekkingsreiziger/journalist eind 1874 opnieuw naar Zanzibar om het exploratiewerk van LIVINGSTONE verder te zetten. Op die tweede reis, die gefinancierd werd door de "*New York Herald*" en de "*Daily Telegraph*",

doorkruiste hij Equatoriaal Afrika van oost naar west, verkende hij de Ruwenzuri (50) en het Albertmeer, bezocht hij Tanganyika en volgde hij de Kongostroom tot aan de Atlantische Oceaan.

Enige tijd later, in 1876, trad hij in dienst van de Association Internationale Africaine, waarvan onze vorst LEOPOLD II initiatiefnemer en medeoprichter was. Aan het hoofd van een sterke expeditie voer hij van 1879 tot 1884 de Kongostroom op tot de Stanley Falls, ontdekte hij het Leopold II-meer en sloot hij talrijke verdragen met zwarte stamhoofden, waardoor de Association Internationale Africaine, later herdoopt tot Association Internationale du Congo, de linkeroever van de Kongostroom in bezit kreeg. Tijdens deze exploratietochten werden talrijke nederzettingen opgericht.

Zo legde STANLEY de grondslag voor het latere Belgisch Kongo.

In 1887 kwam STANLEY met succes EMIN PASJA (51) te hulp, die na verovering van Egyptisch Soedan door de Mahdi's (52) van de buitenwereld was afgesneden. Deze reis, waarbij hij onder andere de Semlikirivier (53) exploreerde, leidde tot de stichting van het Britse Oost-Afrika-protectoraat (Kenia).

In 1890 vestigde STANLEY zich opnieuw in Engeland en ruidde zijn Amerikaanse nationaliteit in voor de Britse. In 1895 werd hij verkozen tot lid van het Lagerhuis.

(48) Joseph Garnet WOLSELEY (*1833-1913) was een Britse maarschalk van Ierse afkomst. Hij onderscheidde zich in talrijke koloniale campagnes, o.a. in Egypte. Van 1895 tot 1901 stond hij aan het hoofd van het Britse leger.

(49) Asjanti is een regio in de Republiek Ghana aan de Goudkust.

(50) De Ruwenzuri is een bergmassief van 120 km. lang en 40 km. breed op de grens van Zaïre en Oeganda.

(51) EMIN PASJA was een Turkse naam die gegeven werd aan Eduard SCHNITZER, een Duitse ontdekkingsreiziger, die na talrijke omzwervingen in Turkije, Egypte en Soedan gouverneur werd van de Britse equatoriale provincie.

(52) De Mahdi's waren de aanhangers van sjeik MOHAMMED AHMED 'ABD ALLAH, die in Soedan een opstand ontketenden tegen de Anglo-Egyptenaren. In 1885 slaagden zij erin Khartoem te veroveren. In 1898 werd hun opstand door lord KITCHNER onderdrukt.

(53) De Semliki is een rivier die het Eduardmeer (thans Idi Aminmeer) verbindt met het Albertmeer (thans Mubutumeer).

STANLEY overleed op 63-jarige leeftijd in Londen op 10 mei 1904. Zijn graf vermeldt de naam hem door de zwarten gegeven: "*Bula Matari*", wat "*Breker van Rotsen*" betekent.

Medewerkers van STANLEY typeerden hem als een zeer verstandig man, die over een onuitputtelijke energie en een sterke fysieke weerstand beschikte. Hij was een echt leiderstype, die altijd zelf het voortouw in handen wilde nemen en steeds tot het uiterste ging.

Daarnaast was hij ook impulsief, egoïstisch, antipathiek en wantrouwend tegenover iedere medewerker die hij als een mogelijke rivaal beschouwde. STANLEY was ook hard en eiste van iedereen het uiterste. Hij was niet te vermurwen, noch wanneer zijn medewerkers getroffen werden door ziekte en koorts, noch door de moeilijkheden waarmee zij geconfronteerd werden in het verre Afrika.

Door zijn karakter was hij dan ook weinig diplomatisch aangelegd. Eer en erkenning speelden voor STANLEY een belangrijke rol, want hij was iemand die behoefte had aan erkenning en bewondering.

Zijn belangrijkste bijdrage tot de verruiming van de geografische kennis leverde STANLEY ongetwijfeld door de verkenning van de Kongostroom. Door zelf het grootste deel van die stroom af te varen leverde hij proefondervindelijk het bewijs dat de Lualaba de bovenloop van de Kongostroom was en kon hij de werkelijke loop van de stroom vaststellen.

De ontdekkingsreiziger David LIVINGSTONE, voor wie STANLEY een grote bewondering koesterde en die in 1871 als eerste blanke de Lualaba had bereikt, was van mening dat deze waterloop de bovenloop van de Nijl was. STANLEY stelde niet alleen de ware identiteit van de Lualaba vast, maar leverde ook het bewijs dat de grote waterlopen van Midden-Afrika en hun talrijke bijrivieren tot het Kongobekken behoren.

Benevens de vaststelling van de werkelijke loop van de Kongostroom en de bepaling van zijn hydrografisch net heeft STANLEY nog talrijke andere ontdekkingen gedaan die de geografische kennis van Midden-Afrika hebben verruimd. Tot de belangrijkste resultaten van STANLEY's exploratietochten dienen ongetwijfeld te worden gerekend: de verkenning van het Tanganyikameer met LIVINGSTONE in 1871, de omvaring van het Victoriameer (54) in 1876, de ontdekking van Stanley Pool in 1877 en van het Leopold II-meer in 1882.

STANLEY publiceerde ook heel wat werken over zijn talrijke avontuurlijke expedities:

How I found Livingstone. Travels, Adventures and Discoveries in Central Africa, including four Months' Residence with Dr. Livingstone, London, 1872.

My Kalulu, Prince, King and Slave: A Story of Central Africa, London, 1873.

Coomassie and Magdala: The story of two British Campaigns in Africa, New York, 1874.

Through The Dark Continent or the Sources of the Nile around the Great Lakes of Equatorial Africa and down the Livingstone River to the Atlantic Ocean, 2 delen, London, 1878.

The Congo and the Founding of Its Free State: A story of Work and Exploration, 2 delen, London, 1885.

Cinq années au Congo 1879-1884/ Explorations. Fondations de l'Etat libre du Congo, vertaald uit het engels door Gérard HARRY, Brussel, z.j.

In Darkest Africa or the Quest Rescue and Retraet of Emin Governor of Equatoria, 2 delen, London, 1890.

My Dark Companions and their Strange Stories, London, 1893.

The Autobiography of Sir Henry Morton Stanley, uitgegeven door Dorothy Stanley, London, 1909.

(54) Het Victoriameer grenst aan de landen Kenia, Oeganda en Tanzania.

BIBLIOGRAFISCHE

BRONNEN

Hierbij gaat mijn dank uit naar Dr. Ph. MARECHAL, afdelingshoofd van de Dienst Geschiedenis van de Belgische Aanwezigheid Overzee van het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, voor zijn bereidwillige medewerking.

- Archief Stedelijke Groendienst van Oostende.
- COCQUILHAT, Camille, *Sur le Haut-Congo*, Paris, 1888.
- CORNELIS, S., CREEMERS-PALMERS, M., GORIS, J.M., e.a., *H.M. Stanley. Ontdekkingsreiziger in dienst van de Koning*, tentoonstellingscatalogus, z.p., 1951.
- CORNET, R.J., *L'extraordinaire carrière d'un petit bateau, l'A.I.A.*, in *La Revue Coloniale Belge*, jg. 4, nr. 104, Brussel, 1950, pag. 82-86.
- DEMOL, J., *'t Schip in Den Hof*, in *De Plate*, jg. 5, nr. 6, 1976, pag. 2.
- *De Nieuwe Gids*, 20.12.1949.
- *De Zeewacht*, jg. 33, nr. 15, 09.04.1927, pag. 2.
- *De Zeewacht*, jg. 33, nr. 18, 30.04.1927, pag. 2.
- *De Zeewacht*, jg. 33, nr. 22, 28.05.1927, pag. 1.
- *De Zeewacht*, jg. 33, nr. 28, 09.07.1927, pag. 2.
- *De Zeewacht*, jg. 33, nr. 32, 06.08.1927, pag. 1.
- *De Zeewacht*, jg. 33, nr. 33, 13.08.1927, pag. 2.
- *De Zeewacht*, jg. 34, nr. 9, 03.03.1928, pag. 2.
- *De Zeewacht*, jg. 52, nr. 15, 12.04.1946, pag. 2.
- *De Zeewacht*, jg. 55, nr. 52, 30.12.1949, pag. 9.
- *Grote Nederlandse Larousse Encyclopedie*, deel 22, pag. 253, Hasselt - s 'Gravenhage, 1978.
- *Grote Winklerprins*, deel 21, pag. 552, Amsterdam - Antwerpen, 1993.

- *Het Laatste Nieuws*, 07.03.1956.
- *Journal de la Côte*, jg. 2, nr. 65, 13.08.1927, pag. 4.
- *Journal de la Côte*, jg. 3, nr. 19, 07.03.1928, pag. 1.
- *Journal de la Côte*, jg. 3, nr. 24, 24.03.1928, pag. 1.
- *Journal de la Côte*, jg. 3, nr. 32, 25.04.1928, pag. 2.
- *La Feuille d'Ostende*, jg. 72, nr. 5865, 27.04.1890, pag. 3.
- *Le Carillon*, jg. 34, nr. 31, 18-19.04.1928, pag. 2.
- *L'Echo d'Ostende*, jg. 15, nr. 1495, 13.02.1879, pag. 2.
- *L'Echo d'Ostende*, jg. 15, nr. 1523, 22.05.1897, pag. 2.
- *L'Echo d'Ostende*, jg. 15, nr. 1528, 08.06.1879, pag. 2.
- *L'Echo d'Ostende*, jg. 20, nr. 2060, 03.08.1884, pag. 3.
- *L'Echo d'Ostende*, jg. 20, nr. 2061, 07.08.1884, pag. 2.
- *L'Echo d'Ostende*, jg. 20, nr. 2062, 10.08.1884, pag. 2.
- *L'Echo d'Ostende*, jg. 26, nr. 33, 24.04.1890, pag. 2.
- *L'Echo d'Ostende*, jg. 26, nr. 80, 05.10.1890, pag. 3.
- *L'Echo d'Ostende*, jg. 26, nr. 81, 09.10.1890, pag. 3.
- *L'Echo d'Ostende*, jg. 67, nr. 20, 10.03.1927, pag. 1.
- *Le Courier d'Afrique*, 13.09.1956.
- *Le Courier du Littoral*, jg. 6, nr. 50, 18.12.1949, pag. 5.
- *Le Courier du Littoral*, jg. 6, nr. 52, 31.12.1949, pag. 2.
- LEDERER, André, *Histoire de la navigation au Congo*, in *Annalen van het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika*, reeks 8, Historische Wetenschappen, nr. 2, Tervuren, 1965.
- *Le Soir*, 29.12.1949.
- *Le Soir*, 02.02.1950.
- STANLEY, Henry Morton, *A travers le continent mystérieux*, Tome 1, vertaald uit het Engels door LOREAU, H., Paris, 1879.
- STANLEY, Henry Morton, *Cinq années au Congo 1879-1884. Voyages. Explorations. Fondations de l'Etat Libre du Congo*, vertaald uit het Engels door HARRY, Gérard, Brussel, z.j.
- VILAIN, Omer, *'t Schip van Den Hof (II)*, in *De Plate*, jg. 5, nr. 7, 1976, pag. 4.

**Le roi LEOPOLD II n'a pas été moins engageant pour nous.
Déjà en 1889 il écrivait aux Chambres Belges :**

“Je n'ai jamais cessé d'appeler l'attention de mes compatriotes sur la nécessité de porter leurs vues vers les contrées d'outre-mer. L'histoire enseigne que les pays à territoire restreint ont un intérêt moral et matériel à rayonner au delà de leurs étroites frontières...

Plus que nulle autre, une nation manufacturière et commerçante, comme la nôtre, doit s'efforcer d'assurer des débouchés à tous ses travailleurs : à ceux du capital, de la pensée et des mains.”

En 1905, aux fêtes coloniales d'Anvers, il ajoutait :

“Anvers, Messieurs, peut être, et mon désir est qu'Anvers soit la plus grande ville commerciale du continent. - Nous avons été les premiers sur le continent à construire les chemins de fer. Sachons les prolonger par des lignes de navigation. Puissent les Belges s'intéresser enfin à l'industrie si importante des transports sur mer, d'une marine marchande nationale.”